

Et af økonomiens absolutte hovedværker fylder 75 år
The General Theory of Employment, Interest and Money,
Jespersen, Jesper

Publication date:
2011

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Jespersen, J. (2011). *Et af økonomiens absolutte hovedværker fylder 75 år: The General Theory of Employment, Interest and Money*, Roskilde Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Et af økonomiens absolutte hovedværker fylder 75 år *The General Theory of Employment, Interest and Money,*

Et hovedværk fylder 75 år

Den 4. februar 1936 blev *The General Theory* udgivet. Forventningerne var store, der havde ligefrem dannet sig kø uden for *The Economists' Bookshop*. Spørgsmålet er om forventningerne blev indfriet? Det er der delte meninger om - dengang, som i dag. Dog kan det ikke nægtes, at bogen stort set lige siden 1936 har været betragtet som et hovedværk, i hvert fald når teorihistorien skrives. En placering der er ubestridt, uanset at meningerne er delte om, hvori det enestående egentlig består. Jeg vil nedenfor give min vurdering af, hvorfor jeg mener, at denne bog er et absolut hovedværk inden for faget, der på afgørende vis har muliggjort en dybere forståelse af den makroøkonomisk teori og metode.

Hvert fag har sine hovedværker. De er kendetegnet ved, at de indeholder nogle af grundlæggende idéer, der udgør en del af det fundament, som faget bygger på. Disse værker giver en form for faglig selvforståelse og identitet. Men det er desværre ikke – som tiden går - nødvendigvis de originale værker, der bliver læst – og slet ikke når faget teorihistorie ikke længere er obligatorisk på økonomistudierne. Det er en farlig glidebane, at lade klassikerne ligge ulæste; for herved åbnes der for ensidige tolkninger, som kan skabe grobund for mytedannelse.

Den skæbne er også overgået *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Det der i moderne lærebøger forbindes med keynesiansk arbejdsløshed, som værende forårsaget af 'stive priser og lønninger' er mildt sagt en karikatur af, hvad Keynes skriver i sit hovedværk. Faktisk skriver han det modsatte, at selvom alle priser og pengelønnen blev gjort fuldt fleksibel, så er der ingen garanti for, at det ville sikre en generel ligevægt. Tværtimod er der en risiko for, at en sådan institutionel ændring ville gøre det økonomiske system mere ustabil, da det øger den usikkerhed, som de økonomiske aktører nødvendigvis må forholde sig til, når de træffer rationelle beslutninger.

Der er ingen vej uden om *The General Theory*

Vi må have bogen ned fra hylden.

Keynes lader ikke læseren i tvivl, at vi her har at gøre med en fagbog. Den henvender sig til 'my fellow economists'. Det er en teoretisk nyskabende bog, som Keynes forventer, at det vil tage måske op til 10 år, førend den har *revolutionise the way the world thinks about economic problems*. Indtil da, forudsiger han, vil hans fagfæller vakle mellem at mene, at han enten tager fuldstændig fejl, eller ikke siger noget afgørende nyt. Heri fik Keynes så ganske ret, bortset fra at der ikke var tale om 10 år; men snarere 75 år og måske mere end det. At kollegerne reagerede så negativt, må Keynes delvist tage på sin egen kappe, idet tonen unægtelig ind i mellem er polemisk. Kapitel 1, der siger og skriver udgør én side, slutter han således med noget af et trut i trompeten:

Mit hovedsynspunkt er, at (neo)klassisk teori kun kan anvendes på ét specialtilfælde [fuld beskæftigelse], der ydermere ikke er kendetegnende for den samfundsøkonomi, som vi rent faktisk lever i. Dette indebærer, at teorien er vildledende og direkte katastrofal, hvis vi forsøger at anvende den i praksis. (Keynes, 1936, s. 3, min oversættelse)

Keynes' pointe var, at den neoklassiske ligevægtsorienterede makroøkonomiske teori i bedste fald kan benyttes som en karakteristik af en økonomi med fuld beskæftigelse. Det er således en

nødvendighed ved læsningen af bogen at lægge den generelle ligevægtsmodel til side. Keynes' nye makroøkonomiske metode repræsenterer et så fundamentalt paradigmeskifte, at læsningen vil mislykkes, hvis man beholder 'ligevægts-brillerne' på næsen. Den økonomiske virkelighed han ønsker at analysere gennem sin teoretiske model må antages at befinde sig i en tilstand, der bortset fra nogle få og tilfælde situationer, ikke er kendetegnet ved fuld beskæftigelse. Ikke fordi der er trægheder i pris- og løndannelsen; men fordi aktørerne træffer beslutninger under en varierende grad af usikkerhed. Uden denne forståelse af, at modelrammen er fundamentalt ændret, så fører læsningen netop til den konklusion, at der enten 'intet nyt' er eller at Keynes bare ikke forstod, hvordan en generel ligevægtsmodel kører rundt, og altså har taget 'fuldstændig fejl'.

Dette metodologiske paradigmeskifte var videnskabsteoretisk begrundet. Keynes tog udgangspunkt i det empiriske forhold, at britisk økonomi i hele mellemkrigstiden havde befundet sig i en tilstand af underbeskæftigelse, hvor arbejdsløsheden svingede mellem 10 og 15 procent. Et forhold der minder om den økonomiske situation de fleste EU-lande har befundet sig i lige siden begyndelsen af 1980'erne med en arbejdsløshed, der har svinget omkring 8-10 procent af arbejdsstyrken. I de skandinaviske og angelsaksiske lande har arbejdsløsheden være mere ustabil og varieret mellem 10 -12 procent og 4-5 procent.

Det er det metodologiske indhold, der er nyskabende

Keynes' søgte således med *The General Theory* at ændre den makroøkonomiske analyseramme.

Allerede i 1934 havde han i et radioforedrag med titlen *Poverty in Plenty* retorisk stillet det spørgsmål: 'hvorfra ved vi (økonomer), at hvis blot priser og lønninger er tilstrækkeligt fleksible, så vil det markedsøkonomiske system af sig selv genetablere en ligevægt med fuld beskæftigelse?'

Han gav selv svaret: 'det er ikke noget vi ved, det er noget vi hidtil har antaget, og blot fordi vi har gjort denne antagelse igennem mere end hundrede år, behøver den jo ikke at være rigtig. Jeg (Keynes) hælder i dag [ikke mindst på baggrund af den økonomiske udvikling i mellemkrigstiden] nærmest til den anskuelse, at antagelsen (om det selvregulerende økonomiske system) ikke har gyldighed', (Keynes, CWK, XIII: p. 486ff).

Med dette udsagn åbnede han metodologisk for en helt ny analytisk forståelse af, hvorledes produktion og beskæftigelse bliver bestemt i et makroøkonomisk system. Når der ikke er en automatik, der sikrer generel ligevægt dvs. en samtidig ligevægt på alle markeder, så kan de enkelte markeder ikke analytisk anskues uafhængigt af hinanden. Arbejdsmarkedet må med andre ord analyseres som en del af *the economy as a whole*. I neoklassisk teori begås der – efter Keynes' mening - en såkaldt *analytisk fejlslutning*¹, hvis konsekvenserne af f.eks. et ændret lønniveau isoleres til arbejdsmarkedet, jfr. figur 1. Herved overses det bl.a., at ændringer i lønnen skaber usikkerhed med hensyn til lønindkomstens købekraft og dermed også i husholdningernes planlagte køb af forbrugsvarer. Det vil sige at *efterspørgslen* efter varer og tjenester må inddrages i analysen. En lavere løn betyder lavere produktionsomkostninger, men ikke nødvendigvis for alle virksomheder på et arbejdsmarked med individuel løndannelse. Også her skaber lønfleksibilitet usikkerhed – hvordan udvikler konkurrenternes omkostninger sig? Kan virksomhederne ikke få deres varer afsat, så skaber det yderlig usikkerhed, og de vil være tøvende med hensyn til at sætte ekstra produktion i gang. Selvom produktionsomkostningerne falder, så vil der være usikkerhed med hensyn til størrelsen af prisfaldet, hvilket også øver indflydelse på realværdien af

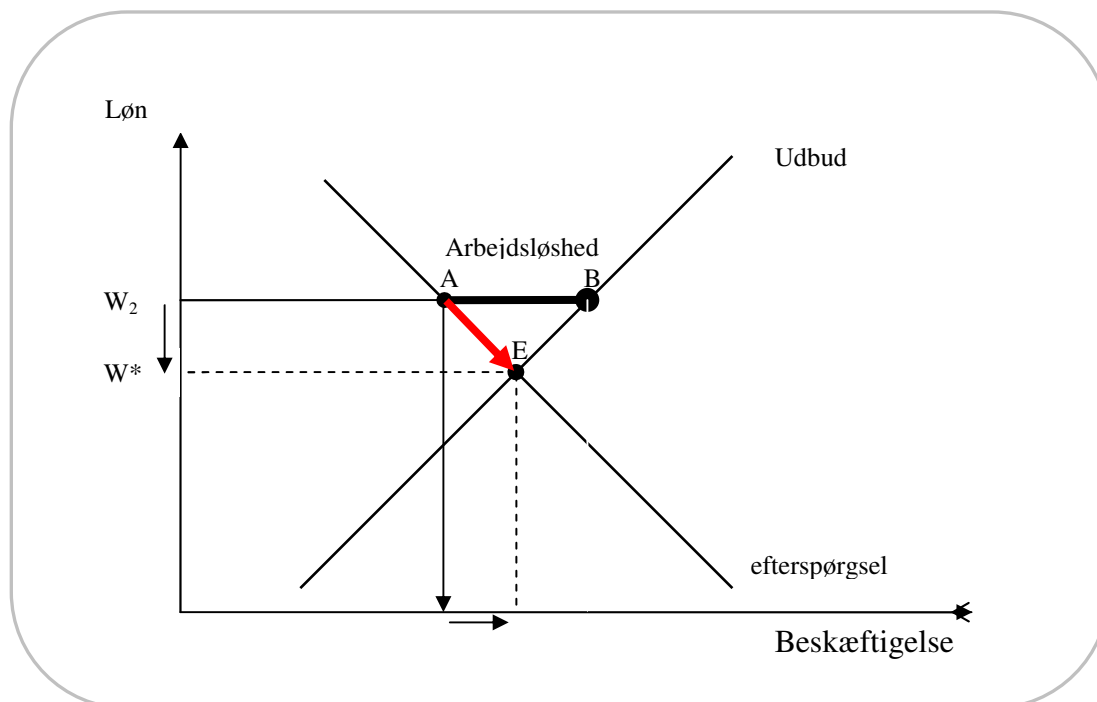
---

¹ I den metodologiske litteratur benyttes udtrykket *atomistisk fejlslutning* eller *compositions fejl*, når der drages generelle konklusioner på basis af en for forenklet analyse, f.eks. når udviklingen på ét marked benyttes til at formulere udsagn om udviklingen i hele samfundsøkonomien. (Hvorved udviklingen på de øvrige markeder udelades).

virksomhedernes gæld. Keynes havde i hvert fald oplevet at krisen i 1930'erne trak ud og arbejdsløsheden var stigende – på trods af et betydeligt løn- og prisfald.

Det er det analytiske fravær af usikkerhedens betydning, der diskvalificerer figur 1, som en relevant analysemodel for tilpasningen på arbejdsmarkedet, der ikke kan ansues uafhængigt af *the economy as a whole*.

Figur 1. Det isolerede neoklassiske arbejdsmarked uden usikkerhed

Figur-note:

Efterspørgsel efter arbejdskraft er bestemt af summen af profitmaksimerende virksomheders individuelt optimerende adfærd og derfor – alt andet lige – kun afhængig af lønniveauet. Udbuddet af arbejdskraft er bestemt af summen af nyttemaksimerende lønmodtageres individuelt optimerende adfærd – kurves form er anfægtet af empiriske studier, idet øget fritid ofte foretrækkes ved høje indkomstniveauer. Hvis lønnen (w) er for høj, så viser modellen, at udbud er større end efterspørgsel, hvilket registreres som arbejdsløshed (AB). Hvis lønnen derimod er fleksibel, så vil markedskræfterne (på modellens præmisser) sikre, at der skabes ligevægt (fuld beskæftigelse) i punktet E, hvor udbud af og efterspørgsel efter arbejdskraft er sammenfaldende. I modellen forsvinder arbejdsløsheden af sig selv, hvis bare reallønnen er fleksibel². Det var denne models makroøkonomiske relevans som Keynes udfordrede.

Keynes argumenterede, at det makroøkonomiske system må ansues som et sammenhængende hele, hvor det gælder, at ændringer på et marked vil resultere i ændringer på andre

² Dette er næsten ord til anden Poul Schou's beskrivelse af tilpasningen på arbejdsmarkedet i DREAM-modellen, 'Mekanismen der sikrer dette, er at timelønnen falder i forhold til grundforløbet, hvilket får virksomhederne til at ønske at ansætte flere medarbejdere. I virkelighedens verden kan man forestille sig at denne proces vil tage noget tid sådan at ledigheden midlertidigt vil stige i forhold til hvad den ellers ville have været, men hvis tilpasningen sker i løbet af få år, har dette ikke store konsekvenser for de resultater der fokuseres på'. (Alt andet lige, Blog-indlæg, 29. januar 2011)

makroøkonomiske markeder – 'alt andet' kan med andre ord aldrig være 'lige', når fremtiden er usikker. Et ændret lønniveau vil ikke kun have betydning for virksomhedernes omkostninger; men også for den købekraft som husholdningerne har til rådighed til at købe de producerede varer for. Ændres lønnen vil det uundgåeligt have betydning for lønmodtagernes forbrugsmuligheder, hvilket smitter af på virksomhedernes forventninger til indtjening og på deres investeringsplaner. På makroniveau kan de enkelte markeder ikke analyseres isolerede. Gøres det alligevel, er der – som nævnt - en overhængende risiko for at begå den atomistiske fejlslutning, dvs. at slutte fra det specielle til det generelle niveau.

Monetær produktionsøkonomi til forskel fra landbrugsøkonomi

Keynes' makroøkonomiske ambition var derfor at udarbejde *a general theory of employment*, hvor beskæftigelsen er bestemt af hele det økonomiske system, hvor usikkerhed spiller en afgørende rolle, hvilket gør, at udbud og efterspørgslen efter varer og tjenester, kredit og valuta også bør indgå. Herved brød han med den hidtidige neoklassiske arbejdsmarkedsteori, der ukritisk havde bygget på 'Say's lov': at udbud (af arbejdskraft) skaber sin egen efterspørgsel (efter arbejdskraft) via løntilpasning.

I et industrisamfund er der ingen automatik, der sikrer, at enhver produktion kan afsættes. Et udbud af industrivarer genererer ikke – i modsætning til et fattigt landbrugssamfund - automatisk sin egen efterspørgsel. I industrisamfundet modtager arbejdskraften en *pengeløn*, der ikke nødvendigvis bliver forbrugt fuldt og helt. Tværtimod åbner pengeøkonomien mulighed for, at en del af lønnen spares op, hvilket reducerer efterspørgslen efter forbrugsvarer i den aktuelle situation.

Det var blandt andet i erkendelsen af, at samfundsøkonomien havde ændret sig radikalt fra landbrugs- til industrisamfund, at Keynes udarbejdede sin nye makroøkonomiske kredsløbsmodel, hvor efterspørgslen og adgang til kredit var af afgørende betydning for udviklingen i produktion og beskæftigelse. Keynes måtte således vaske den makroøkonomiske tavle ren. Han ønskede at tilpasse den makroøkonomiske teori, så den bedre kunne beskrive den faktiske udvikling i industri- og forbrugssamfundet og derigennem give en realistisk begrundelse for, hvorfor der kunne forekomme perioder med vedvarende høj arbejdsløshed.

a. Effektiv efterspørgsel efter arbejdskraft

Keynes undrede sig indledningsvist i 1936-bogen over, hvorfor efterspørgslen efter varer (og tjenester) som analytisk begreb ikke var en del af den neoklassiske **makroteori**. Han stillede sig som nævnt tvivlende overfor det neoklassiske argument, repræsenteret ved Say's lov, at det udelukkende er udbuddet af produktionsfaktorer (navnlig arbejdskraft), der bestemmer størrelsen af nationalproduktet.

Keynes kendte så udmærket den neoklassiske **mikroteori** fra Marshall's lærebog *Principles in Economics*, hvor det netop på de **enkelte** markeder er samspillet mellem udbud **og** efterspørgsel, der bestemmer omsætningen. Burde dette så ikke også gælde på makroniveau? Denne udeladelse af efterspørgslen kan kun forklares ved antagelsen om generel ligevægt; for så snart markederne er uden for ligevægt vil efterspørgslen spille en væsentlig rolle. Det spørgsmål, som den makroøkonomiske teori derfor også burde kunne besvare var: hvad bestemmer produktion og beskæftigelse uden for generel ligevægt.

Til besvarelse af netop dette spørgsmål udviklede han teorien om *den effektive efterspørgsel* (ED). Han begrundede heri, hvorfor der ikke er nogen garanti for, at enhver produktion altid kan afsættes, altså hvorfor Say's lov *ikke* har generel gyldighed i en moderne økonomi med udbredt arbejdsdeling og en stor finansiel opsparing.

Den effektive efterspørgsel er primært bestemt af virksomhedernes *forventninger* til afsætningen i den nærmeste fremtid. Hvis produktionen forventes med rimelig sikkerhed at kunne afsættes med et tilstrækkeligt overskud, så bliver der sat produktion i værk, og der bliver skabt arbejdspladser. Forventningerne til den fremtidige afsætning bliver naturligvis ikke grebet ud af den blå luft, men må – ud fra en erkendelse af, at fremtiden er usikker - bygge på hidtidige erfaringer, på politiske signaler om den økonomiske politik og på anden relevant information om konkurrenternes priser og omkostninger. Hertil kommer det mere subjektive element, der specielt knytter sig til den usikre fremtid eller til 'the state of confidence', hvor optimisme og pessimisme blandes med de mere objektive forhold; for der skal jo løbende træffes beslutning om, hvor meget der skal produceres, og hvilke investeringer, der skal gennemføres – disse beslutninger kan ikke bare udskydes på ubestemt tid.

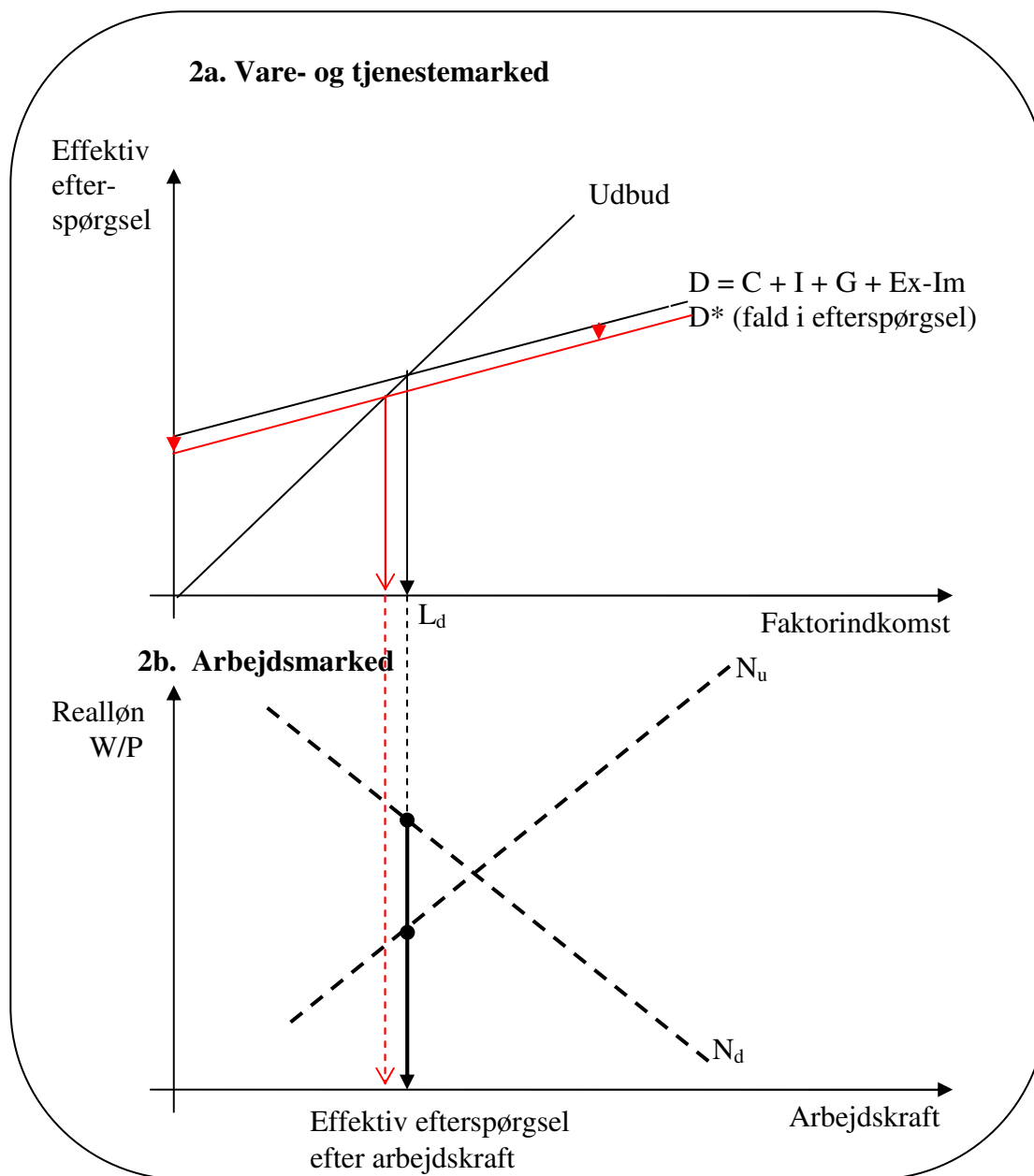
Den effektive efterspørgsel efter arbejdskraft bestemmes således af, hvor stor en produktion virksomhederne alt i alt forventer at kunne afsætte i form af *privat forbrug* (C), af *reale investeringer* (I), og til den offentlige sektor (G) og endelig som *nettoeksport til udlandet* (Ex-Im). Disse fire efterspørgselskategorier udgør tilsammen den effektive efterspørgsel, der bestemmer nationalproduktet (BNP) og dermed også beskæftigelsen:

(1) Forventet $C + I + G + (Ex-Im) \rightarrow$ Effektiv efterspørgsel $\rightarrow$ 'BNP' $\rightarrow$ beskæftigelse

Af ligning (1) fremgår det, at det er den effektive efterspørgsel, som i Keynes-modellen bestemmer produktionen og dermed også beskæftigelsen, i hvert fald så længe der er ikke fuldt udnyttede produktionsfaktorer (navnlig ledig arbejdskraft). Denne sammenhæng er flygtig og bygger på skiftende forventninger. Den kan under forudsætning af 'fikserede' forventninger illustreres i form af en simpel 'Keynes-model' til angivelse af virksomhedernes effektive efterspørgsel, der er bestemmende for, hvor stor efterspørgslen efter arbejdskraft, der kan forventes, jfr. figur 2a og 2b. Men dette er kun et øjebliksbillede, der skifter med forventninger, ydre vilkår og den økonomiske politik. Uanset disse forbehold, så ses det i figuren, at den effektive efterspørgsel efter arbejdskraft ikke kun – om overhovedet - er afhængig af lønnens højde. Efterspørgselskurven er som en konsekvens heraf tegnet lodret.

I figur 2 er analysen af beskæftigelsens determinanter blevet udvidet til at omfatte to integrerede markeder hhv. vare- og arbejdsmarkedet. Det er naturligvis kun en beskeden udvidelse, når kravet til en relevant makroanalyse er, at den omfatter *the economy as a whole*. Analysen burde derfor også have omfattet penge-, kapital- og valutamarkederne, for at kunne kaldes realistisk. Men det afgørende nye 'keynesiansk-inspirerede' resultat er en påvisning af, at usikkerhed i kombination med blot to makromarkeder ændrer de analytiske resultater fundamentalt. Hermed ændres også de politikanbefalinger, der kan udledes på baggrund af denne forsimplede makromodel, der blot består af to markeder, der ikke a priori antages at være i en samtidig ligevægt.

Figur 2. Arbejdsmarked med 'effektiv efterspørgsel' efter arbejdskraft

Kilde: Jespersen (2007) 'Kapitel 5'

Figur-note

I figur 2 ses det, at den stiliserede fremstilling af 'effektiv efterspørgsel' efter arbejdskraft L_d er angivet lodret og derfor *uafhængig* af reallønnen. Herved afviger modellen markant fra den neoklassiske antagelse, jfr. figur 1, at efterspørgselskurven N_d vil være faldende mod højre (jo lavere realløn, desto større efterspørgsel). Keynes tegnede ikke et diagram med den effektive efterspørgsel ud fra en erkendelse af, at der er mange og delvist modsatrettede kræfter i spil. Arbejdslønnen påvirker den effektive efterspørgsel dels som omkostning for virksomhederne, (det udbudsøkonomiske argument) og dels som lønindkomst og dermed købekraft for lønmodtagerne. Lønindkomsten er fundamentet for husholdningernes private forbrug, der er den største af efterspørgselskomponenterne, der indgår i den effektive efterspørgsel.

b. Den finansielle sektor

Keynes' makroteori er også banebrydende ved at fjerne skellet mellem den reale og den finansielle del af det makroøkonomiske kredsløb. Den neoklassiske teori knyttede i sin oprindelige form udelukkende én forbindelse: fra penge til priser³. Den gik fra penge og prisniveau og var forklaret i kvantitetsligningen. Her er det centralbanken og dens styring af pengemængden, der er bestemmende for prisudviklingen. Den finansielle sektors funktion er at overføre opsparring til investerings-formål. I neoklassisk makroteori er det ændringer i renten, der sikrer, at opsparring og reale investeringer altid er lige store. Det forklarer, hvorfor der ikke i neoklassisk makro- og vækstteori sondres mellem investering og opsparring; for i generel ligevægt er disse per definition lige store.

Atter måtte Keynes stille spørgsmålet, hvorfra ved vi, at den finansielle sektor altid vil fungere på en sådan måde, at den private sektors opsparring automatisk transformeres til reale investeringer. For Keynes havde ikke mindst i perioden op til det store krak i 1929 kunnet observere en betydelig finansiell spekulation, der ikke blev kanaliseret over i produktive investeringer, da det havde en markant indflydelse på rentedannelsen. Keynes opstillede en *liquiditetspræference* teori for den finansielle sektors funktion, der var fundament forskellig fra den neoklassiske teori. For det første har banksektoren hos Keynes den vigtige funktion, at den skal sikre driftskreditter til erhvervsvirksomhederne, så produktion og reale investeringer kan gennemføres. Keynes ser bl.a. penge og kredit som nødvendige instrumenter for overhovedet at sætte produktion i gang. Det er ikke blot et 'smøremiddel'. Bankkredit er en forudsætning for at produktion kan gennemføres. Her bygger Keynes videre på sin analyse fra *A Treatise on Money* (1930). En endogent bestemt pengemængde muliggør en at den effektive efterspørgsel kan omsættes til produktion og arbejdspladser. Derfor er Keynes mere end tøvende overfor den mekaniske sammenhæng mellem penge og prisniveau, der kommer til udtryk i kvantitetsligningen. Det er kun i de sjældne situationer med fuld beskæftigelse eller under ekstrem usikkerhed, at en øget pengemængde ukonditioneret fører til et øget prisniveau. Derimod blev det i 1930'erne demonstreret, at for få penge kunne bremse produktion og skabe stigende arbejdsløshed – hvilket trak krisen i langdrag.

Keynes havde også et fundamentalt andet syn på, hvorledes den lange rente bestemmes. Her spillede usikre og hos aktørerne forskellige forventninger til fremtiden en afgørende rolle. Renteudviklingen var den gang – som i dag - i langt højere grad drevet af spekulation end af opsparringens størrelse. Beholdningen af obligationer og aktier er mange gange større end den løbende opsparring. Når forventningerne til fremtiden skifter, så resulterer det i omfattende formueomlægninger, der vil dominere prisdannelsen på de finansielle markeder.

Det afgørende nye er, at *renteudviklingen primært er bestemt af forventningsdannelsen – præget af usikkerhed - i den finansielle sektor*. Hos Keynes var der således ingen automatik, der sikrede, at den løbende opsparring blev transformeret til reale investeringer. Opsparingen udøvede derimod umiddelbart en *negativ* effekt på den effektive efterspørgsel, idet den repræsenterer den del af husholdningernes indkomst, der ikke straks bliver forbrugt. Opsparing trækker simpelthen

---

³ Som Birch Sørensen og Whitta-Jacobsen skriver i deres lærebog 'Introducing Advanced Macroeconomics', s. 68 'most economists think that in the long run money does not matter for real economic variables'. Hertil de meget fornuftigt tilføjer 'one should treat this statement with caution'; men konkluderer fem linjer længere need 'most economists think that the exact level or growth rate of the nominal money stock or short term nominal rate of interest set by the Central bank, do not affect real variables such as GDP in the long run'.

købekraft ud af det økonomiske kredsløb. Den parkeres i form af indskud i banker eller i pensionskasser og må her afvente, at der kommer en investor forbi, der kan og vil betale den krævede rente. Bliver pengene ikke lånt ud, så vil opsparingen i stedet blive anvendt til køb af statsobligationer, eksisterende aktiver eller simpelthen placeret til lav rente i centralbanken, uden det har en positiv effekt på den effektive efterspørgsel. Navnlig i perioder med arbejdsløshed vil en øget opsparing have en direkte negativ indflydelse på konjunkturudviklingen.

c. Hvorfor vedvarende arbejdsløshed?

Keynes' makroteori var i metodemæssig forstand revolutionerende; for han betragtede et makroøkonomisk system i konstant forandring som normaltstanden. På arbejdsmarkedet var der ingen automatik, der sikrede fuld beskæftigelse (eller en naturlig arbejdsløshed som Friedman senere betegnede (arbejds)markedsligevægten). Keynes forklarede mellemkrigstidens arbejdsløshed med en for lille effektiv efterspørgsel i den private sektor. Læsningen af *The General Theory* kræver, som allerede nævnt, at det ikke a priori antages, at det makroøkonomiske system kan forventes automatisk at tilpasse sig til fuld beskæftigelse - uanset om priser og lønninger er fuldt fleksible.

Disse nye makroøkonomiske konklusioner, viste det sig hurtigt, var ubegribelige for de af Keynes' kolleger, der fortsat ræsonnerede inden for rammen af en generel ligevægtsmodel. Nogle af dem kunne med lidt god vilje formå til at acceptere, at arbejdsløshed kunne opfattes som et (midlertidigt) uligevægts-fænomen, der på grund af stivhed i reallønnen havde svært ved at forsvinde. Men det var i direkte modstrid med den neoklassiske ligevægtsmetode, at vedvarende arbejdsløshed kunne tolkes som en permanent tilstand (en i Keynes' terminologi 'ligevægt') – ligesom de anså det for et fejlræsonnement, at et fald i (real)lønnen ikke ville bidrage til at genetablere fuld beskæftigelse; for det fremgik jo klart af figur 1. De forstod derimod ikke betydningen af den effektive efterspørgsel og dermed ikke indholdet i figur 2.

Ifølge Keynes indebærer betydningen af usikkerhed med hensyn til, hvad fremtiden vil bringe, at det økonomiske system (*the economy as a whole*) ikke kan analyseres inden for rammen af én selvregulerende ligevægtsmodel. Usikkerhed gør den generelle ligevægtsmodel ubrugelig til at forstå og analysere den makroøkonomiske virkelighed. Det var i en vis forstand den videnskabsteoretiske arv fra Newton, som Keynes ønskede at gøre op med i sit hovedværk. Denne bog indeholder netop en analyse af, hvorledes beslutninger træffes under usikkerhed, og hvilke (usikre) konsekvenser de har for den makroøkonomiske udvikling og for den videnskabelige erkendelse heraf. Det er denne allestedsnærværende og uomgængelige usikkerhed, der får Keynes til at konkludere, at

Den overvældende fejl ved det økonomiske system, som vi lever i, er dets manglende evne til at sikre fuld beskæftigelse og dets vilkårlige og ulige fordeling af formuer og indkomst (Keynes, 1936: 372).

Stort set ingen politik-anbefalinger

På trods af ovenstående konklusion indeholder *The General Theory* stort set ingen konkrete politik-anbefalinger. Det vil formentlig også for mange (nye) læsere komme som en overraskelse, at Keynes afstod fra at angive specifikke forslag til at løse beskæftigelseskrisen. Når Keynes' navn ofte i debatten knyttes til en ekspansiv finanspolitik og budgetunderskud, så vil man lede forgæves efter en sådan direkte anbefaling. Keynes så primært krisen i 1930erne som forårsaget af for lave private investeringer, hvilket bl.a. kunne henføres til den finansielle sektor. Skulle han vælge ville

loddet falde ud til fordel for pengepolitik; men også dette var en usikker vej, da renten i den grad er forventningsdrevet. De politik-forslag, der dukker op ved læsningen er primært knyttet til den problematik, der kan forbindes med eksistensen af fundamental usikkerhed. Hvordan kan usikkerheden og måske navnlig de negative konsekvenser af usikre handlinger reduceres. For usikkerhed har generelt en hæmmende indflydelse på virksomhedernes investeringsbeslutninger og husholdningernes forbrug. Kunne arbejdsløshedsrisikoen således mindskes og kunne det tilfældige element i indkomsternes fordeling reduceres, så ville det økonomiske system formentlig blive mere velfungerende og skabe færre 'overraskelser'. Keynes omtaler kun i beskedent omfang muligheden for at skabe større social sikkerhed gennem opbygning af velfærdsstaten. Det er ikke Keynes' projekt.

Keynes primære sigte med *The General Theory* var at give sine kolleger en mere realistisk og dermed relevant analytiske ramme til at forstå den makroøkonomiske udvikling, således at den økonomiske politik kunne tilrettelægges på et mere rationelt grundlag. Fraværet af eksplicite politikanbefalinger fik Robert Skidelsky i sin storslåede Keynes-biografi til at konkludere:

Keynes inddrog staten i sin løsningsmodel – ikke fordi han var begejstret for statslige indgreb, men fordi han så disse som den eneste mulighed for at afhjælpe makroøkonomisk ubalance. Han placerede sig herved som den sidste i rækken af store engelske liberale tænkere. (Skidelsky, 1992: xii)

Afslutning

Her på 75 årsdagen for udgivelsen af *The General Theory* skal der derfor fra denne blog lyde en slet skjult opfordring til, at bogen bliver læst eller genlæst. Den er for det første en af den økonomiske teoris klassikere – vel kun overgået af Adam Smith's *Wealth of Nations*. Det er en fornøjelse bare at give sig hen i læsningen, idet Keynes også var et sprogets mester. Men nok så vigtigt bogen indeholder også meget stof, der har relevans for forståelsen af den moderne makroøkonomiske udvikling. Ikke kun for den aktuelle økonomiske krise, men også for den mere langsigtede udvikling – hvad skaber betingelser for økonomisk vækst og hvad er formålet med økonomisk vækst? Her kan der i øvrigt med stor fordel suppleres med *The Economic possibilities of our Grandchildren*.

God læselyst

Litteratur

Keynes-litteraturen er så omfattende, at det vil være en håbløs opgave her at angive, hvad der med fordel kan læses ud over *The General Theory*. Jeg har i en hvis fordel givet en læsevejledning i min disputats *Makroøkonomisk Metodologi*, Djøfs Forlag, 2007. Dog kan jeg ikke dy mig for at anbefale Robert Skidelsky's Keynes-biografier. Det foreligger i forskellige udgaver og omfang. Tre-bindsværket fra hhv. 1983, 1992 og 2000 er uovertruffent; men en lille mundsmag er netop udkommet Robert Skidelsky 'A very short introduction to Keynes', Oxford University Press.